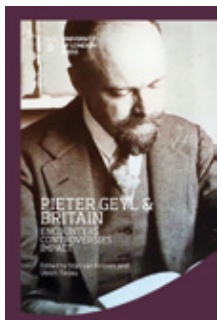

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

VERZAMELBUNDEL PIETER GEYL

NICO VAN CAMPENHOUT

Stijn Van Rossem & Ulrich Tiedau (eds.), *Pieter Geyl and Britain. Encounters, Controversies, Impact* London, University of London Press/ Institute of Historical Research, 2022, 286 pp., ISBN 9781915249005.

Aan het slot van hun inleiding bij de vorig jaar uitgebrachte bundel *Pieter Geyl and Britain Encounters, Controversies, Impact* noemen de redacteurs ervan, Stijn Van Rossem (Universiteit van Amsterdam) en Ulrich Tiedau (University College London), het ietwat pathetisch een persoonlijke

tragedie dat de Nederlandse historicus Pieter Geyl (1887-1966), die zelf ooit verklaarde dat de Vlaamse beweging zijn leven had beheerst, de aanzet tot een federaal België met de grondwetsherziening van 1970 niet meer meemaakte. De bundel werd opgedragen aan de Nederlandse historicus Pieter van Hees (1937-2021), de laatste wetenschappelijk medewerker van Geyl en als het ware zijn intellectuele executeur testamentair, wiens postume publicatie *'The Greater Netherlands Idea of Pieter Geyl (1887-1966)'* werd opgenomen in deze reader. *Pieter Geyl and Britain* bevat de geredigeerde versies van de lezingen van een Londens colloquium over Geyl naar aanleiding van de 50ste verjaardag van zijn overlijden eind 2016. Van Rossem en Tiedau hopen dat de door hen geredigeerde verzamelbundel een aanzet kan vormen voor

"a desirable full intellectual biography of Pieter Geyl, which someone might want to undertake in the future".

Geyl, die na zijn promotie in 1913 werkzaam was als Londens correspondent voor de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, werd in 1919 in de Britse hoofdstad benoemd als titularis van de nieuw gecreëerde leerstoel Dutch Studies aan University College. Het opzet en de intentie waren zowel academisch en wetenschappelijk als politiek, promotioneel en propagandistisch. Geyls inaugurale rede was een (historiografische) Groot-Nederlandse geloofsbelijdenis en in de Britse hoofdstad werd hij geacht de belangen van de Nederlandse staat op diverse manieren te behartigen en onder de aandacht te brengen. Zijn Engelse vakgenoot Alan John Percivale Taylor (1906-1990) karakteriseerde de dubbele nationale loyaliteit van Geyl als volgt in zijn in memoriam in het Britse weekblad *The Observer* (8 januari 1967): *"Geyl was first and foremost a patriotic Dutchman. (...) His loyalty was not given only to the present kingdom of Holland. It extended to the Dutch or Flemish speakers on the far side of the frontier with Belgium"*. De vraag welk verband en welke hiërarchie er bij Geyl bestond tussen beide liet deze intellectueel met hem verwante en net als hij polemische historicus daarmee onbeantwoord, en ook *Pieter Geyl and Britain* biedt daaromtrent helaas geen uitsluitsel.

De Belgische regering zat ermee in de maag dat de in de Vlaamse beweging, en met name in het ontlukende anti-Belgische Vlaams-nationalisme, de sterk geëngageerde Geyl met zijn Londense professoraat over een internationaal en respectabel forum be-

schikte om impact te hebben en zijn (Groot-Nederlandse) opvattingen te verspreiden. De al genoemde Tiedau reconstrueert even gedetailleerd als boeiend hoe er – na getouwtrek achter de schermen in diverse richtingen en obstructie van Geyl – na meer dan een decennium eind 1931 aan de Londense universiteit uiteindelijk ook een leerstoel Belgian Studies werd opgericht. Tiedau's uitvoerige en intrigerende bijdrage presenteert bovendien een veelzijdig biografisch portret van de eerste bezetter ervan, de Franstalige Brusselse aardrijkskundige en literator Emile Cammaerts (1878-1953), net als Geyl iemand met twee petjes op. *Pieter Geyl and Britain* reveleert in deze en andere stukken veel over de verwevenheid en interactie tussen historiografie en politiek, en is – ook los van de figuur van Geyl – in dat verband meer dan lezenswaardig.

Historicus Leen Dorsman (Universiteit Utrecht) geeft in zijn bijdrage aan wat enerzijds de gelijkenissen en anderzijds de verschillen waren tussen de ideeën van Geyl over federalisme in België, het Britse gemeenebest en (na de Tweede Wereldoorlog) Europa, maar komt niet tot sluitende conclusies over de verbanden en de respectieve beïnvloeding, die er uiteraard wel waren. De Amerikaanse historica Alisa Van Kleef, die werkt aan een doctoraat over de zogeheten *Westforschung*, commentarieert in '*Pieter Geyl and his entanglement with German Westforschung*' de contacten van Geyl ten tijde van de Weimarrepubliek – en niet meer na de machtsgreep van de nazi's – met Duitse *völkische* historici uit dat milieu zoals Robert Paul Oszwald (1883-1945) en Franz Petri (1903-1993). Net als hij instrumentaliseerden zij in meerdere of mindere mate de (geschiedenis van de) Vlaamse beweging. Daarnaast waren hun historiografische opvattingen – net zoals Geyls Groot-Nederlands concept – gebaseerd op taal én politiek gerelateerd.

Fons Meijer, historicus bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), brengt onder de titel '*Between Leuven and Utrecht: the afterlife of Pieter Geyl and the "Greater Netherlands Idea"*' de *Historikerstreit* in kaart over de precieze bedoelingen van Geyl met betrekking tot België en de Vlaamse beweging, in het bijzonder tijdens het interbellum, en de rol die zowel zijn interventies (in de coulissen) als zijn journalistieke en historische publicaties daarbij speelden. Die bijwijlen heftige discussie in tijdschriftpublicaties stelde grosso modo (Nederlandse) historici die op de een of andere manier persoonlijk verbonden waren geweest met Geyl tegenover de Leuvense historici Lode Wils en Louis Vos, en tot op zekere hoogte ook hun collega Jo Tollebeek. Het debat ontstond na de driedelige editie *Geyl en Vlaanderen. Uit het archief van prof. dr. P. Geyl. Brieven en notities (1973-1975)*, verhevigde na de uitgave in vijf boekdelen van de *Briefwisseling Gerretson-Geyl (1979-1981)* en hield aan tot het begin van de jaren 1990. De uitgave van *Pieter Geyl Ik die zo weinig in mijn verleden leef. Autobiografie 1887-1940* in 2009 bracht wel heel wat recensenten in beweging, onder andere omwille van wat Geyl over zijn soms turbulente (liefdes)leven vertelde, maar leidde niet tot een opflakering van het debat dat een kleine twintig jaar voordien een stille dood was gestorven. Weliswaar zonder duidelijke uitkomst en zonder dat de opposenten het eens waren geraakt, al klaarde het mistgordijn rond het optreden van Geyl door deze discussie onder professoren goeddeels op. De strijdbijl werd niet begraven, maar bleef ongebruikt in de kast staan. Of er na *Pieter Geyl and Britain* een nieuwe fase komt in de *Historikerstreit* uit de vorige eeuw, zal moeten blijken.

De bundel bevat in totaal elf studies, die – naast wat al werd genoemd – handelen over Geyls historische bedrijvigheid in Londen,

zijn literaire publicaties, zijn studies over de politieke strijd in de Nederlandse Republiek tijdens de 18de eeuw en zijn evaluatie van de Franse historiografie over Napoleon Bonaparte (1769-1821) tot en met de Tweede Wereldoorlog. Ze zijn stuk voor stuk belangwekkend en vormen evenveel illustraties van de hoge kwaliteit van *Pieter Geyl and Britain*. Met de thematiek waarop WT de focus legt, hebben zij echter nauwelijks of niets te maken.

Voor de bijdrage ‘*Debating Toynbee after the Holocaust: Pieter Geyl as a post-war public historian*’, van de hand van cultuurhistoricus Remco Ensel van de Radboud Universiteit Nijmegen, geldt dat – zij het onrechtstreeks – wel. De auteur karakteriseert zijn vakgenoot terecht als “*a committed historian*”, voor wie geschiedenis niet behoort te worden “*contained within the walls and media of university*”, die de mening was toegedaan dat “*public debate was part of what it means to be a historian*” en dat de historicus geacht wordt “*to balance his engagement as a citizen against the detachment of the academic*”. Het zijn typering die Geyl voluit tekenen, en die ook de mede door zijn politiekmaatschappelijke overtuigingen geïnspireerde geschiedschrijving duiden, situeren en -contextualiseren. Zij geven bovendien aan waarom Geyl zijn leven allerminst beperkte tot zijn professionele bezigheden als hoogleraar en hij zich heel bewust profileerde als publiekshistoricus en publieke intellectueel én als politiek agitator, inclusief de polemiek en de controverse die daar onafscheidelijk bij horen.

“*Men kan de geschiedenis opvatten als een discussie zonder eind*”, zo noteerde Geyl in het voorwoord bij zijn boek *Napoleon. Voor en tegen in de Franse geschiedschrijving* uit 1946. Hetzelfde kan worden gezegd over wie Geyl was, wat hij schreef, wat hij voor het overige deed of naliet te doen en – niet het minst –

over hoe hij enerzijds publiekelijk en anderzijds privé communiceerde over zichzelf en zijn optreden en handelen, en – althans volgens sommigen – de discrepantie tussen beide.